

Ensiapua kommunikointiin

Ensiapua kommunikointiin -materiaalit on suunnattu apuvälineeksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyöhön silloin, kun asiakkaalla on puhevamma eikä työntekijällä ole tarkempaa tietoa hänen kommunikointikeinoistaan.

Kansiossa on ohjeita ja välineitä, joilla asiakas ja työntekijä voivat päästä kommunikoinnissa alkuun. Kansion materiaaleista voivat hyötyä myös puhevammaisten henkilöiden läheiset.

Kansiossa on tietoa, mitä asioita tulee huomioida puhevammaisen henkilön kohtaamisessa ja mitä kommunikointikeinoja ja -välineitä voidaan käyttää. Kansioon on koottu asiakkaan ja työntekijän kuvastoja sekä sanastoja sairaalassa, lääkärin vastaanotolla ja Kelassa/sosiaalitoimistossa käytäviä keskusteluja varten.

Laajempia kommunikointitilanteita ja -tarpeita varten tarvitaan tarkempaa tietoa puhevammaisen henkilön kommunikoinnista, mikä edellyttää yhteistyötä puhevammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sekä hoitoon ja kuntoutukseen osallistuvien työntekijöiden välillä.

Ensiapua kommunikointiin –kansiossa esiteltujen välineiden käytöstä on videoita, jotka on nähtävissä Papunetin sivuilla:
www.papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/videoita-aac-keinoista

Toteutus

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki
Viljatie 4 B, 00700 Helsinki
09-3480 9370
tikoteekki@kvl.fi
www.tikoteekki.fi

Ensiapua kommunikointiin –materiaalin tulostusversio Papunetissa:
www.papunet.net/tietoa/materiaalit/ensiapua-kommunikointiin

Tilannekuvastojen muokattavat ja tulostettavat versiot Papunetin Kuvatyökalussa:
www.papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvatyokalu/tilannekuvastot

2. HUOMIOITAVIA ASIOITA

Kun keskustelukumppanillasi on vaikeuksia puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä:

Ole kannustava kommunikointikumppani

- Ota selvää, miten hän kommunikoi.
- Ole hänen kanssaan katsekontaktissa.
- Huomaa hänen kommunikointialoitteensa ja ilmauksensa (ilmeet, eleet, toiminta, ääntely, osoittaminen, viittomat, sanat jne.) ja vastaa niihin.
- Reagoi hatariinkin kommunikointialoitteisiin mielenkiinnolla.
- Käytä ikä- ja kehitystasoon sopivaa kieltä.
- Aina et voi ymmärtää, mitä toinen yrittää sanoa.
- Älä teeskentele ymmärtäväsi, jos et ymmärtänyt.
- Kerro, mitä ymmärsit ja pyydä toistamaan.
- Pyydä apua - joku toinen saattaa ymmärtää viestiä paremmin kuin sinä.
- Tarkista ympäristö - taustamelu voi vaikeuttaa kommunikaatiota huomattavasti.

Anna aikaa

- Rauhoita tilanne.
- Odota keskustelukumppanisi vastausta tai reagointia.
- Toista tarvittaessa viestisi.

Tue ymmärtämistä

- Puhu rauhallisesti, lyhyesti ja selkeästi.
- Toista tarvittaessa, korosta ydinsanoja.
- Näytä, osoita tai piirrä.
- Puhu vain yhdestä asiasta kerrallaan.
- Seuraa keskustelukumppanisi reaktioita ja toimi niiden mukaan, sano uudestaan tai etene asiassa.
- Selvennä kysymyksillä, joihin voi vastata kyllä/ei/en tiedä.

Tue ilmaisua

- Anna mahdollisuus puhevammaisen henkilön omalle ilmaisulle esimerkiksi esittämällä avoimia kysymyksiä ("Missä olit eilen?") suljettujen sijaan ("Olitko eilen kampaajalla?").
- Monet puhevammaiset ihmiset kommunikoivat käyttämällä kokonaisvaltaisia ilmauksia (esimerkiksi lauseen sisällön voi korvata yksi avainsana), jolloin sinä joudut tulkitsemaan mitä ilmaus tarkoittaa.
- Esitä lisäkysymyksiä ja tarkennuksia.
- Tarkista aina, että tulkinta on oikea.
- Anna puhevammaiselle henkilölle mahdollisuus ilmaista viestinsä loppuun.

3. KOMMUNIKOINTIKEINOJA JA -VÄLINEITÄ

Seuraavia kommunikointikeinoja ja -välineitä voidaan hyödyntää puhevammaisen asiakkaan tai läheisen kanssa useimmissa vuorovaikutustilanteissa. Kuvastoja ja sanalistoja voidaan käyttää joko sellaisenaan tai tehdä niihin yksilöllisiä lisäyksiä, joista kerrotaan lähemmin kunkin välineen kohdalla.

- **Nopea piirroskuvakommunikointi**

Kommunikoinnissa pääsee alkuun, jos vuorovaikutustilanteessa on käytössä kynä, paperia ja piirtäminen. Nopea piirroskuvakommunikointi on keino tukea kuvin sanallisia viestejä.

- **Kyllä / ei –kortit**

Kommunikointikumppani voi kartoittaa puhevammaisen henkilön viestin sisältöä tekemällä kysymyksiä, joihin puhevammainen henkilö voi vastata myöntävästi tai kieltävästi.

- **Tunnemittari**

Tunnemittarin avulla puhevammainen henkilö voi ilmaista esimerkiksi mielialaansa, mahdollisia kiputiloja, kipujen voimakkuutta jne.

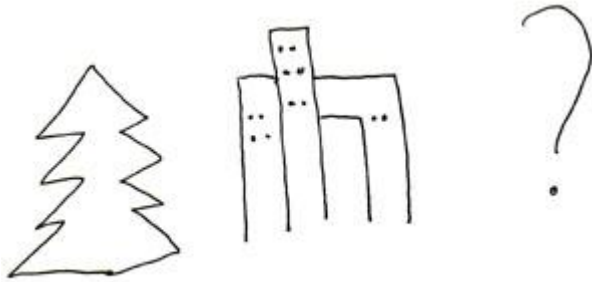
- **Kuvastot ja sanalistat**

Oheisiin kuvastoihin ja sanalistoihin on koottu sanastoa, jolla pääsee alkuun kommunikoinnissa sairaalassa, lääkärin vastaanotolla, sosiaalitoimistossa ja Kelassa. Kuvastoista ja sanalistoista on tehty erikseen asiakkaan ja työntekijän versiot.

- **Katsekehikko ja aakkostaulu**

Katsekehikkoa ja aakkostaulua voi käyttää tilanteissa, joissa puhevammainen henkilö ei pysty liikkumaan tai käyttämään käsiään esimerkiksi kuvan osoittamiseen tai sanan kirjoittamiseen.

NOPEA PIIRROSKUVAKOMMUNIKOINTI

Esimerkki: "Tapahtuiko asia metsässä, kaupungissa vai jossain muualla?"

Välineet

Kynä ja paperia

Käyttö

Nopea piirroskuvakommunikointi on hyvä keino keskustelutilanteeseen, jossa henkilöllä ei ole välineitä ilmaista asiaansa.

On tärkeä muistaa, että tämä keino ei vaadi erityisiä taiteellisia lahjoja, sillä jokainen kuva käydään puhevammaisen henkilön kanssa suullisesti läpi.

Ideana on piirtää kaksi tai useampia vaihtoehtoja ja kysymysmerkki, joka merkitsee "ei mikään näistä vaihtoehdoista". Kuvien avulla selvitetään, mitä puhevammaisen henkilö mahdollisesti haluaisi ilmaista.

Toimintaperiaatteet

1. Piirrä yksinkertaisia kuvia. Kuvien määrä riippuu puhevammaisen keskustelukumppanin kielellisistä taidoista ja esimerkiksi lyhytkestoisesta muistista - on hyvä lähteä liikkeelle kahdesta vaihtoehdosta ja kysymysmerkistä. Tarvittaessa kuvan yläpuolelle voi kirjoittaa sen merkityksen.
2. Piirrä kuvien lisäksi aina kysymysmerkki, joka tarkoittaa tarpeen mukaan esimerkiksi "ei liity kumpaankaan vaan ihan johonkin muuhun - piirrä lisää".
3. Nimeä piirretyt vaihtoehdot aina puhevammaiselle henkilölle, eli osoita kaikkia kuvia vuorotellen ja sano mitä ne tarkoittavat.
4. Puhevammaisen henkilö valitsee haluamansa vaihtoehdon esimerkiksi osoittamalla sormella.
5. Piirrä keskustelun edetessä tarpeen mukaan uusia vaihtoehtoja.

6. Kun olet saanut asian selville, varmista vielä puhevammaiselta keskustelukumppaniltasi, oliko tämä se asia, minkä hän halusi kertoa.

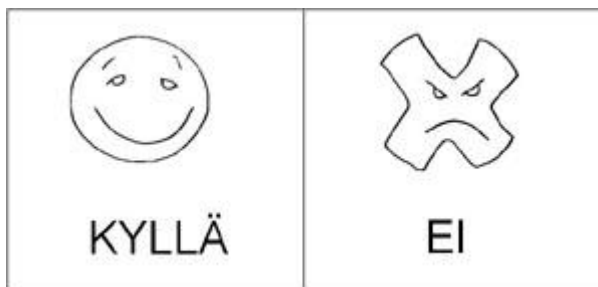
7. On tavallista, että puhevammaisen henkilö valitsee useita kertoja peräkkäin kysymysmerkin ehdotetuista vaihtoehtoista. Jatka tuolloin vaihtoehtojen piirtämistä ja hae asia, jota hän tarkoittaa. Joskus voidaan päätyä tilanteeseen, jossa viesti ei selviäkään. Tuolloin voit varmistaa keskustelukumppaniltasi, aloitetaanko alusta vai keskustellaanko muusta aiheesta. Voit myös pyytää apua sellaiselta henkilöltä, joka tuntee keskustelukumppanisi paremmin.

Asian selvittäminen nopeata piirroskuvakommunikointia käyttäen saattaa vaatia aikaa, mutta on onnistuessaan palkitsevaa. Nopean piirroskuvakommunikoinnin avulla voidaan keskustella monista uusista asioista, joista keskusteleminen ei olisi muuten onnistunut.

Lähde:

Merikoski, Hannele (2001): *Nopea piirroskuvakommunikointi (Quick Drawing Communication System)*. Teoksessa Huuhtanen, Kristina (toim.). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhaten taitteessa, 73-75. Kehitysvammaliitto ry, Helsinki.

KYLLÄ / EI –KORTIT

Välineet

Kyllä / ei –kortit

Käyttö

Kyllä / ei –vastauksilla pääsee kommunikoinnissa alkuun, mutta niiden ei tulisi olla ainoa ilmaisukeino.

Vastatessaan kyllä / ei –kysymyksiin puhevammaisen henkilö on aina riippuvainen siitä, mitä häneltä kysytään. Tällöin hän ei voi olla kommunikoinnissa aloitteentekijänä.

Puhevammaisen henkilö voi ilmaista mielipiteensä nyökkäämällä tai pudistamalla päätään, katsomalla tai osoittamalla kyllä / ei –korttia.

Sinun on hyvä varmistaa, ymmärsitkö keskustelukumppanisi viestin oikein. Esimerkiksi kysymällä "Tarkoititko tytärtäsi?" ja esittämällä vastausvaihtoehdot "Kyllä / ei".

Idea

Kuvat voi värittää: esimerkiksi kyllä vihreällä, ei punaisella.

KYLLÄ

EI

KYLLÄ

EI

KYLLÄ

EI

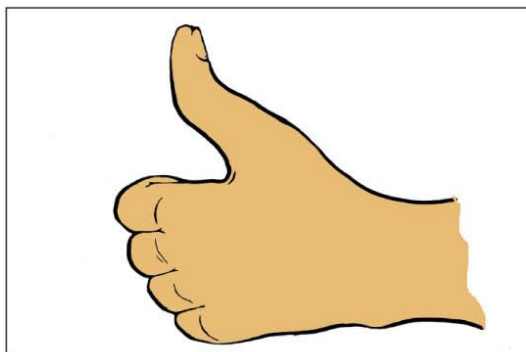
KYLLÄ

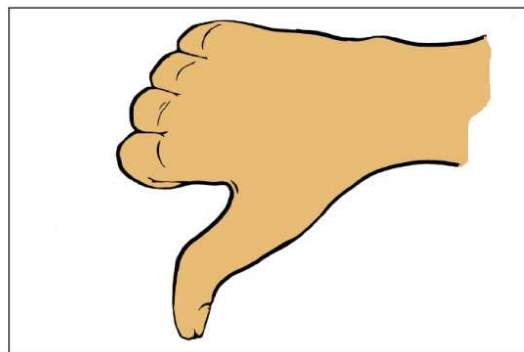
EI

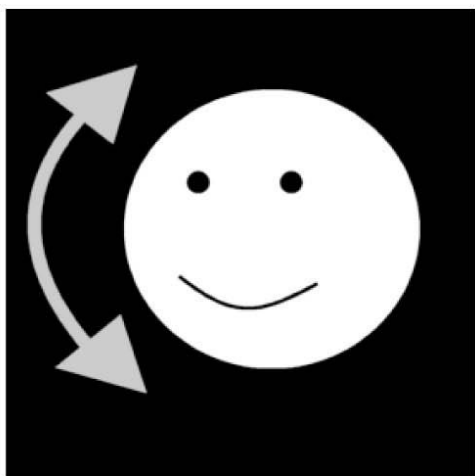
KYLLÄ

EI

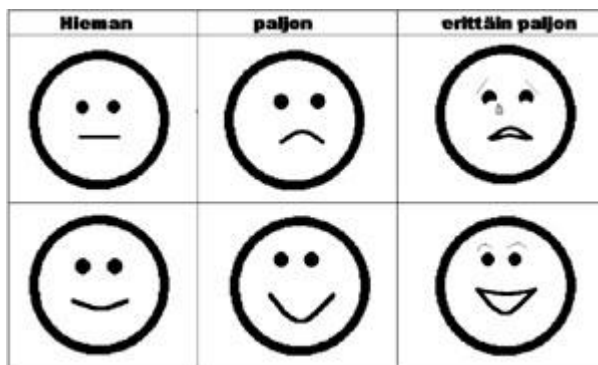
KYLLÄ

EI

TUNNEMITTARI

Välineet

Tunnemittari, jossa on kuvat sekä myönteisten että kielteisten tunteiden ilmaisuun.

Käyttö

Tunnemittari-kuvien avulla puhevammainen henkilö voi ilmaista mielialaa ja kehon tuntemuksia, esimerkiksi koskeeko hieman / paljon / erittäin paljon.

Jos puhevammainen henkilö ei pysty itse osoittamaan kuvaa, voit käydä tunnemittarin vaihtoehtoja läpi osoittamalla tai luettelemalla ne kuva kerrallaan. Puhevammainen henkilö kuittaa tarkoittamansa vaihtoehdon yhteisesti sopimallanne tavalla, esimerkiksi nyökkäämällä tai silmää räpäyttämällä.

On tärkeää, että toistat ääneen keskustelukumppanisi tekemän valinnan.

Idea

Voit värittää tai kehystää kuvat: esimerkiksi miellyttävät punaisella, epämiellyttävät sinisellä.

TILANNEKUVASTOT

Välineet

Ota kopioita oheisista kuvastoista erilaisiin tilanteisiin. Kuvastoista voit valita joko mustavalkoiset tai värilliset.

Terveydenhuolto / sairaala:

- potilaan kuvasto / lääkärin kuvasto
- potilaan kuvasto / hoitajan kuvasto

Lääkärin vastaanotto:

- potilaan kuvasto / työntekijän kuvasto

Toimintaterapia:

- toimintaterapeutin kuvasto
- kuntoutujan kuvasto
- lasten toimintaterapeutin ja lapsen kuvasto

Kela/Sosiaalitoimisto:

- asiakkaan kuvasto / virkailijan kuvasto

Käyttö

Tilanteeseen liittyvien kuvien avulla puhevammainen henkilö voi ilmaista haluamansa asian näyttämällä aihetta esittävää kuvaa. Vastaavasti sinä voit selkiinnyttää puhumaasi viestiä ja helpottaa puhutun viestin ymmärrettävyyttä näyttämällä aiheeseen liittyviä kuvia kuvastosta.

Toimintaperiaatteita

1. Puhevammainen henkilö ilmaisee asiansa osoittamalla (sormella / otsalampulla / tikulla / katseella) haluamaansa kuvaa tilannekuvastosta.

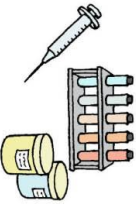
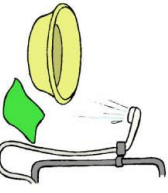
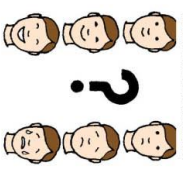
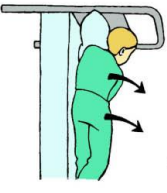
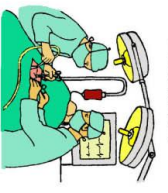
2. Jos puhevammainen henkilö ei kykene itse osoittamaan kuvia, sinä näytät ja luettelet niitä kuva kerrallaan. Keskustelukumppanisi ilmaisee tarkoittamansa kuvan kohdalla valintansa yhteisesti sopimallanne tavalla, esimerkiksi nyökkäämällä.

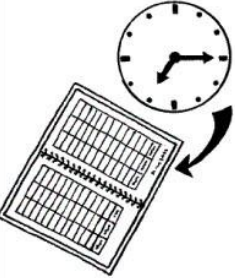
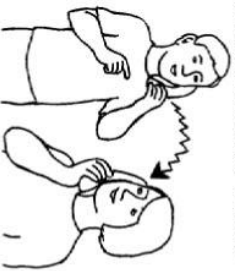
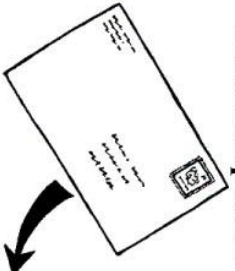
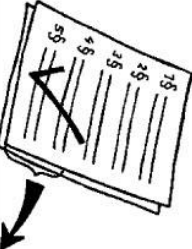
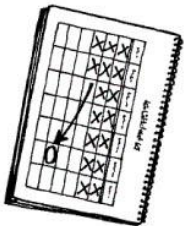
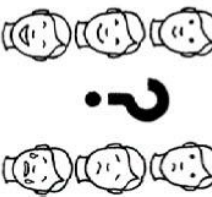
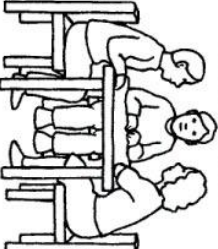
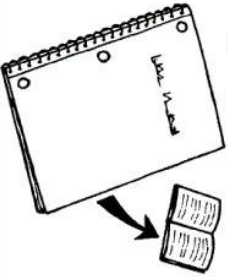
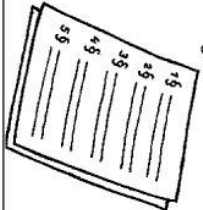
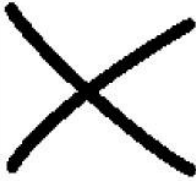
Toista ääneen viesti, jonka tulkitsit keskustelukumppanisi osoittamasta kuvasta varmistuaksesi siitä, että olet ymmärtänyt viestin oikein.

Idea

Kuvastoja on hyvä täydentää henkilökohtaisilla kuvilla, esimerkiksi perheenjäsenten valokuvilla. Muista kuvastojen muokattavat versiot Papunetin Kuvatyökalussa: www.papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvatyokalu/tilannekuvastot

Lisää tietoa kuvien käytöstä on Tikoteekin julkaisemassa esitteessä "Kuvat kommunikoinnissa".

HOITAJA OSASTOLLA 	Olet sairastunut. 	Olet sairaalassa. 	Olet teho-osastolla. 	Sydänfilmi
Laboratoriokokeet 	Fysioterapeutti 	Sattuuko? 	Onko kylmä, kuuma? 	Pesut
Ruoka 	Röntgen 	Miltä tuntuu? 	Haluatko kääntyä? 	Haluatko vessaa?
Leikkaus 	Tarvitset lääkettä. 	Ruiske 	Tutkimus 	Joku muu

KELA/ SOSIAALI- TOIMISTO *TYÖNTEKIJÄ	Mitä? 	Saisinko henkilö- tunnuksen? 	Lomake pitää täyttää 	Varataan uusi aika
tulkkipalveluasiat 	Minä soitan teille 	Lähetän postia 	Päätöksen voi hakea muutosta 	Asian käsittely vie aikaa
lähiomaiset 	Kuinka voit? 	neuvottelu 	Ymmärrätkö? 	Tämä ei maksa mitään
Opas luettavaksi 	Saat päätöksen kirjallisena 	Onko apu riittävä? 	Kenet haluat palaveriin? 	Joku muu

LAUSESANASTOT

Istu, ole hyvä.	Mistä sattuu?
Miten voin auttaa?	Varataan uusi aika.
Käy pitkäksesi.	Otetaan röntgen.
Nouse seisomaan.	Tarvitaan virtsanäyte.
Riisaudu.	Tässä sinulle resepti.
Kuunnellaan sydäntä ja keuhkoja.	Tarvitset lääkettä.
Tutkitaan.	Kirjoitan koska ja montako lääkettä?
Sattuuko?	
LÄÄKÄRI	

Välineet

Tulosta sanastot eri tilanteisiin.

Akuutti sairaala:

- asiakkaan sanastot 1 ja 2
- työntekijän sanastot 1 ja 2

Lääkärin vastaanotto:

- asiakkaan sanastot 1 ja 2
- työntekijän sanastot 1 ja 2

Kela/Sosiaalitoimisto:

- asiakkaan sanastot 1 ja 2
- työntekijän sanastot 1 ja 2

Käyttö

Lausesanaston avulla lukutaitoinen puhevammainen henkilö voi ilmaista haluamansa asian valitsemalla valmiiksi kirjoitetuista lauseista sellaisen, joka sopii tilanteeseen. Vastaavasti sinä voit selkiinnyttää puhumaasi viestiä ja helpottaa puhutun viestin ymmärrettävyyttä näyttämällä tilanteeseen sopivan lauseen lausesanastosta.

Toimintaperiaatteita

1. Puhevammainen henkilö ilmaisee asiansa osoittamalla (sormella / otsalampulla / tikulla / katseella) haluamaansa lausetta lausesanastosta.

2. Jos puhevammainen henkilö ei kykene itse osoittamaan lauseita, sinä näytät ja luettelet ne lause kerrallaan. Keskustelukumppanisi ilmaisee valintansa yhteisesti sopimallanne tavalla, esimerkiksi nyökkäämällä, tarkoittamansa lauseen kohdalla.

Sinun on hyvä toistaa ääneen keskustelukumppanisi valitsema lause varmistuaksesi, että olet ymmärtänyt viestin oikein.

Idea:

Lausesanastoa on hyvä täydentää henkilökohtaisilla, usein toistuvilla viesteillä, esimerkiksi "Vaimo Ulla puh. 12321" ja perheenjäsenten nimet.

Mitä kello on?

Mikä päivä tänään on?

Mitä on tapahtunut?

Missä minä olen?

Minulla on huono olo.

Haluan juotavaa.

Haluan syötävää.

Minulla on kuuma.

AKUUTTI SAIRAALA, ASIAKAS

Minulla on kylmä.

Minuun sattuu.

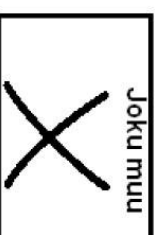
Tarvitsen lääkettä.

Tarvitsen apua.

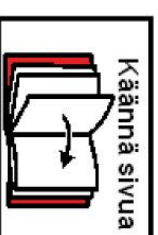
Vaihda asentoani.

Haluan vessaan.

Tarvitsen lääkärää.

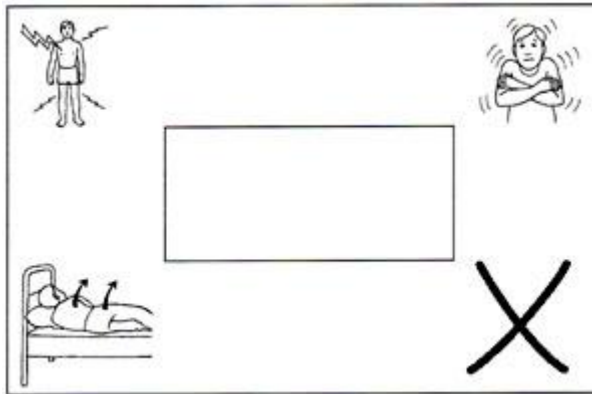

Joku muu

Käännä sivua

KATSEKEHIKKO

Välineet

Katsekehikko, jonka voi tulostaa paperille tai kalvolle.

Käyttö

Jos puhevammainen henkilö ei voi puhua tai elehtiä muuten kuin silmillään, voit käyttää kommunikointivälineenä katsekehikkoa. Kiinnitä tai piirrä kehikon molemmille puolille kuvia tai sanoja. Puhevammainen henkilö voi ilmaista asiansa katsomalla sitä tarkoittavaa kuvaa tai sanaa. On tärkeää, että kehikolla on valittavana myös vaihtoehto "jotain muuta", jonka avulla puhevammainen henkilö voi pyytää lisää valintakuvia tai -sanoja kehikolle. "Jotain muuta" -merkinä voi käyttää esimerkiksi kysymysmerkkiä.

Aseta katsekehikko siten, että puhevammaisen henkilön on vaivatonta katsoa kehikon eri kohtiin. Kehikko on tärkeä sijoittaa siten, että sinä pystyt seuraamaan keskustelukumppanisi katseen suuntaa.

Kun kumppanisi on ilmaissut asiansa kohdistamalla katseensa tiettyyn kohtaan kehikkoa, hän voi esimerkiksi sulkea silmänsä. Tämän jälkeen uusi silmien liike ja katseen kohdistaminen merkitsee uutta asiaa.

Sinun on hyvä toistaa ääneen keskustelukumppanisi ilmaisema asia varmistuaksesi, että olet ymmärtänyt viestin oikein.

Idea

Kun tulostat katsekehikon kalvolle, voit piirtää tai kirjoittaa viestit vesiliukoisella tussilla. Käytön jälkeen kuvat tai sanat pyyhitään pois, ja tilalle piirretään tai kirjoitetaan uudet viestit.

AAKKOSTAULU

A	B	C	D	E	F	G	H
I	J	K	L	M	N	O	P
Q	R	S	T	U	V	X	Y
Z	Å	Ä	Ö	.	?	!	
1	2	3	4	5	6	7	8
9	0	2x					

Välineet

Aakkostaulu, jonka voi tulostaa paperille tai kalvolle.

Käyttö

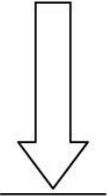
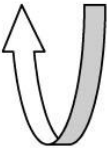
Aakkostaulun avulla puhevammainen henkilö voi ilmaista asiansa muodostamalla sanoja kirjain kirjaimelta. Sanojen välissä hän näyttää tyhjää ruutua tai sanaväliruutua.

Toimintaperiaatteita

1. Puhevammainen henkilö muodostaa sanat osoittamalla (sormella / otsalampulla / tikulla) kirjaimia.
2. Jos keskustelukumppanisi ei kykene itse osoittamaan kirjaimia, sinä näytät niitä kirjain kerrallaan. Keskustelukumppanisi ilmaisee valintansa yhteisesti sopimallanne tavalla, esimerkiksi nyökkäämällä, tarkoittamansa merkin kohdalla.
3. Kun aakkostaulu on tulostettu läpinäkyvälle kalvolle, puhevammainen henkilö voi muodostaa sanat myös kohdistamalla katseensa haluamiinsa kirjaimiin (vrt. katsekehikon käyttö). Aseta läpinäkyvä aakkostaulu siten, että puhevammaisen henkilön on vaivatonta katsoa taulun eri kohtiin. Aakkostaulu on tärkeää sijoittaa siten, että sinä pystyt seuraamaan keskustelukumppanisi katseen suuntaa.

Sinun on hyvä toistaa ääneen kumppanisi ilmaisema kirjain, sana tai lause varmistuaksesi, että olet ymmärtänyt viestin oikein.

Aakkostaulu

A	B	C	D	E	F	G	H
I	J	K	L	M	N	O	P
Q	R	S	T	U	V	X	Y
Z	Å	Ä	Ö	.	?	!	
1	2	3	4	5	6	7	8
9	0	2x	SANAVÄLI 	LOPPU 	KÄÄNNÄ 	JATKA 	

BLISSKIELI

Näkymä blisskartasta.

Blisskieli on kansainvälinen puhetta tukeva ja korvaava kommunikointikeino, jossa sanat korvataan piirrossymboleilla. Blisskielellä keskustellaan yleensä osoittamalla bliss-symboleja esimerkiksi kommunikointitaululta tai valitsemalla haluttu symboli tietokoneeseen asennetulla kommunikointiohjelmalla.

ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus
ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus	ajatus

MITÄ ON SELKOKIELI / SELKOILMAISU?

Osalle suomalaista yleisesti käytetty kieli on liian vaikeaa. Sanomalehtien jutut, radio- ja televisiouutiset, kirjallisuus ja käyttöohjeet jäävät ymmärtämättä. Kieleen ja kuvaan sidottu kulttuuri ei tavoita kaikkia.

Tämän seurauksena osa ihmistä syrjäytyy yhteiskunnassa, koska he eivät saa tarvitsemiaan tietoja tai yhteisiä kulttuurielämyksiä. Selkokieli on monille samanlainen apuväline kuin pyörätuoli liikuntavammaiselle. Jos haetaan yhteiskunnan täyttävää osallistumisen ja tasa-arvon oikeutta, sitä että saa tietoja itselleen ymmärrettävällä kielellä, on yleiskieli muutettava helpommaksi ymmärtää. Yleiskieli tulee muuttaa selkokieleksi.

Selkokieli on syytä ymmärtää laajempänä kuin kieleen sidottuna käsitteenä, selkoilmaisuna. Selkokielen/selkoilmaisun periaatteita voidaan soveltaa kirjoitettuun ja puhuttuun viestintään, kuvaan, elokuvaan, videoon, multimediaan, teatteriin, pantomiimiin... siis kaikkeen ihmisten väliseen viestintään.

Selkokieli on helposti ymmärrettävää kieltä. Siinä kieltä on tietoisesti ja suunnitelmallisesti muutettu niin rakenteellisesti kuin sisällöllisestikin mutkattomaksi. Selkokieleessä otetaan huomioon vastaanottajan kielelliset edellytykset. Usein selkokielen viesti suunnataan jollekin kohderyhmälle.

Selkokieli on eri asia kuin sujuva ja helposti ymmärrettävä yleiskieli. Selkokieli on vielä yksinkertaistettumpaa; sitä kirjoitettaessa pyritään ottamaan huomioon vastaanottajan kielellinen kyvykkyys.

TIETOA PUHEVAMMAISILLE HENKILÖILLE SUUNNATUISTA PALVELUISTA

Puhevammaisten tulkkauspalvelu

Puhevammaisten tulkkauspalvelua voivat käyttää kuulevat henkilöt, joiden on vamman tai sairauden vuoksi vaikea tuottaa tai ymmärtää puhuttua tai kirjoitettua kieltä. Tuolloin puhevammaisen henkilön kommunikointikeinona on puhetta tukeva tai korvaava kommunikointikeino.

Puhevammaisten tulkkauspalvelua voi käyttää tilanteissa, joissa ihmiset kohtaavat ilman yhteistä kieltä tai kommunikointikeinoja. Palvelulla pyritään lisäämään puhevammaisten henkilöiden mahdollisuuksia itsenäiseen päätöksentekoon ja omien asioiden hoitoon. Tulkkauspalvelun tarve ja sisältö riippuvat aina asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta.

Puhevammaisten tulkkauspalvelua haetaan Kelalta. Henkilöllä, jolla on vaikea puhevamma, on oikeus saada tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa. Opiskeluun liittyviä tulkkauspalveluja on järjestettävä niin paljon kuin hakija tarvitsee, jotta hän selviytyisi opinnoistaan.

Lisätietoa internetissä: www.papunet.net/tietoa/tulkkauspalvelu/

Puheterapiapalvelut

Puhevammaiset ihmiset, joilla on puheen, kielen tai kommunikoinnin häiriöitä, voivat saada puheterapiaa. Puheterapiaan kuuluu myös yhteistyö puhevammaisen henkilön lähi-ihmisten ja kuntoutuksessa mukana olevien tahojen ja ammattihenkilöiden kanssa.

Puheterapia on lääkinnällistä kuntoutusta, jonka tarkoituksena on poistaa, lieventää ja ehkäistä äänen, puheen, kielen tai kommunikoinnin häiriöitä. Puheterapia perustuu puheterapeutin tekemään tutkimukseen ja terapiasuunnitelmaan. Puheterapian sisältö riippuu aina asiakkaan yksilöllisistä tarpeista. Puheterapia voidaan toteuttaa yksilöllisesti, ryhmässä, asiakkaan yhteisössä tai konsultaatiopalveluna. Suurin osa puheterapeuteista työskentelee terveyskeskuksissa, sairaaloissa ja päiväkodeissa. Lisäksi puheterapeutteja toimii esimerkiksi erityiskouluissa, kuntoutuslaitoksissa ja kehitysvammahuollossa. Osa puheterapeuteista ottaa asiakkaita vastaan myös yksityisesti.

Puheterapeutti on ammattihenkilö, jolta saa tietoa kielen ja kommunikoinnin kehityksestä ja sen häiriöistä, puhevammaisen henkilön kommunikoinnin mahdollisuuksista ja kuntoutuspalveluista.

Lisätietoa: Suomen Puheterapeuttiliitto ry (www.puheterapeuttiliitto.fi)

Apuvälinepalvelut

Henkilöt, joiden toimintakyky on heikentynyt kehitysviivästymän, vamman, sairauden tai ikääntymisen takia, voivat käyttää apuvälinepalveluja. Apuvälineet ovat välineitä tai laitteita, joilla voidaan lisätä henkilön toimintamahdollisuuksia, itsenäisyyttä ja omatoimisuutta elämän eri alueilla sekä ennaltaehkäistä mahdollisesti suurempia toimintakyvyn ongelmia.

Suomen lainsäädännön mukaan kansalaisilla on oikeus yhteiskunnan kustantamiin apuvälineisiin. Apuvälinepalveluiden järjestäminen on pääsääntöisesti kuntien vastuulla, mutta palveluja kustantavat myös esimerkiksi Kansaneläkelaitos ja vakuutuslaitokset. Apuvälinetarpeen ilmaannuttua kannattaa ottaa yhteyttä ensisijaisesti oman kunnan terveyskeskukseen.

Lisää tietoa kommunikointiin liittyvistä apuvälineistä ja apuvälinepalveluista:
www.papunet.net/tietoa/apuvälineet/

Tikoteekki

Tikoteekki on tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus, jonka moniammatillisella työryhmällä on tietoa puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoinnista sekä tietotekniikan mahdollisuuksista kommunikoinnissa, opiskelussa, työssä ja harrastuksissa.

Yksi Tikoteekin palveluista on kommunikoinnin arviointi, jonka yhteydessä selvitetään yhdessä asiakkaan ja lähi-ihmisten kanssa puhevammaisen asiakkaan kommunikoinnin mahdollisuuksia sekä kokeillaan ja lainataan tarvittaessa kommunikoinnin apuvälineitä. Kommunikoinnin arviointi edellyttää terveydenhuollon maksusitoumusta.

Arviointijakson jälkeen Tikoteekissa tehdään suositus maksusitoumuksen kirjoittajalle mahdollisten henkilökohtaisten kommunikoinnin apuvälineiden hankkimiseksi. Hankintakäytännöt vaihtelevat kunnittain.

Tikoteekkeja on Helsingissä, Turussa, Tampereella, Seinäjoella, Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Porissa, Vaasassa, Rovaniemellä sekä Eteva Lammilla.

Lisätietoa: www.tikoteekki.fi www.papunet.net/tikoteekkiverkosto/

Tikoteekin julkaisut

Lisätietoa kommunikoinnista puhevammaisen henkilön kanssa löytyy Tikoteekin julkaisemasta esitteestä "Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin". Oppaaseen on koottu tiiviisti tietoa kommunikoinnista, puhevammaisuudesta, kommunikoinnin mahdollisuuksista ja puhevammaisen henkilön kohtaamisesta. Oppaasta on tehty myös selkokielineen versio sekä video. Opas kuuluu Kehitysvammaliiton Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin julkaisemaan esitesarjaan, jossa ovat ilmestyneet kaikki seuraavat

- Kuvat kommunikoinnissa
- Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin
- Opas puhevammaisten tulkkaukspalvelusta
- Opas tietotekniikan mahdollisuuksiin
- Opas tietokoneohjelmista kuntoutuksessa ja opetuksessa
- Passi yhteiseen kieleen
- Vuorotellen – Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin
- Toimimalla osallisuuteen

Oppaiden tilaukset:
Tikoteekki, puh. 09-3480 9370, tikoteekki@kvl.fi

Oppaat voi myös tulostaa Papunetista:
www.papunet.net/tietoa/materiaalit/esitteet/

LISÄÄ TIETOA JA MATERIAALEJA VUOROVAIKUTUKSEEN JA KOMMUNIKOINTIIN

Ensiapua kommunikointiin –materiaaleilla pääsee alkuun kommunikoinnissa puhevammaisen henkilön kanssa. Jokaisella meistä on oikeus yksilölliseen ja omaan tapaamme olla vuorovaikutuksessa. Jotta kommunikoinnissa päästään eteenpäin, myös kommunikoinnin välineiden ja vuorovaikutuksellisten käytötapojen tulee monipuolistua ja laajentua puhevammaisen henkilön yksilöllisten kommunikointitarpeiden mukaan.

Kommunikointia kuvilla voi kehittää laajentamalla puhevammaisella henkilöllä käytössä olevia kommunikointikuvastoja. Kuvamateriaalia voi valmistaa piirtämällä kuvia itse, leikkaamalla lehdistä sopivia kuvia, käyttämällä valokuvia sekä hyödyntämällä internetistä löytyviä kuvapankkeja sekä Papunetin Kuvatyökalua.

Lisätietoa muokattavista kuva- ja lausesanastoista kommunikoinnin apuvälineiksi: www.papunet.net/tietoa/apuvälineet/kommunikoinnin-apuvälineet/taulut-ja-kansiot

Apuvälineitä myyvissä yrityksissä on saatavilla myös kuvastoja, joita käyttämällä voidaan tehdä kuvamateriaalia yksilöllisten kommunikointitarpeiden mukaan (esim. PCS-kuvastot, Piktogrammi- tai WLS-kuvastot).

- **Hyödyllisiä osoitteita internetissä:**

- Ilmainen kuvapankki ja kuvatyökalu:
 - www.papunet.net/tietoa/materiaalit/
- Tietoa kommunikointikeinoista (kuvista, merkeistä, viittomista, blisskielestä):
 - www.papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/
 - (sisältää myös videot Ensiapua kommunikointiin –materiaalien käytöstä)
- Ideoita kommunikointikeinojen ja apuvälineiden käytön harjoitteluun:
 - www.papunet.net/tietoa/materiaalit/ideat/
- Tietoa puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoinnista:
 - www.papunet.net/tietoa/mita_on_aac/
- Tietoa kommunikoinnin apuvälineistä:
 - www.papunet.net/tietoa/apuvälineet/kommunikointi/
- Viittomakuvia ja –sanakirjoja:
 - www.papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvatyokalu/
 - <http://suvi.viittomat.net>
 - www.viivi.fi